

અક્કલનો ઓથમીર

અથવા

ગામડીઓ ગમાર.

(ભાગ ૨, ૩, ૪ પુરાં)

પ્રકાશક,

“ ગુજરાતી ” સાહિત્ય મંદિર

સલાબતપુરા, સુરત.

માલ એજન્ટ,

“ નવચેતન ” પુસ્તકાલય,

(સર્વ હક્ક પ્રકાશક સ્વામીન છે.)

ત્રીયાવૃત્તિ

૧૯૨૫

પ્રત ૨૦૦૦

કીંમત છ આના.

ઘર ઘરનો શણગાર.

ચતુર સુંદર સ્ત્રી વિજ્ઞાસ

અથવા

મનહર સરળ ગરબાવળી

મૂલ્ય માત્ર દશ આના

આ ગરબાવળી આધુનિક સમયને અનુસરી એટલે
કરવામાં આવી છે જેની અંદર ગૃહસ્થ સ્ત્રીઓ અને
બાળાઓને આપવામાં આવતું સંગીતનું સામગ્રી છે જે
જોઈતા સ્ત્રીઓની ગમ્યનો, ગમડો, ગરબાઓ વિ
મોટો સંગ્રહ કરવામાં આવ્યો છે જેમાં સીતાબ
કાંચળી વૈદ્યની વનવાસ સત્યબામાનું રૂપણ, રાધાજીના
વિવાહ, ૥ ગીત, અધરણીના મોશાળા, જનોઈ
વીગેરે ને અનુસરી એટલી તે ઉપયોગી બતાવી
છે. તેના માણમાં કીમત કાંઈજ નથી. જોઈડ કાગળ
ઉત્તમ આર્ટ પેપરના ટ્રાઈટલ સાથે.

આજેજ લખો,

“ગુજરાતી” સાહિત્ય મંદિર.

સલાબતપુરા-સુરત.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગૂજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૨૩૮૮- વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ અડાંતનો એપમાર

વિષય ૬-:૩

અક્કતનો ઓથમીર

અથવા

ગામડીયો ગમાર.

(ભાગ ૨-૩-૪ પુરાં)

લેખક,

અખેલાલ તાવરામભાઈ દેસાઈ.

પ્રકાશક,

“ ગુજરાતી ” સાહિત્ય મંદિર.

સલાબતપુરા-સુરત.

(સર્વ હક પ્રકાશકને સ્વાધીન છે)

તૃતીયાવૃત્તિ

સને ૧૯૨૫

પ્રતિ ૨૦૦૦

કીંમત છ આના

૧૨૧
૧૦ કોપીરાઈટ મંજૂર
મુસ્તફા અરનેયુસ માગળ ઉપર આવેલા શ્રી “અનાવિલ”
પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં રઘુભાઈ લલ્લુભાઈ દેસાઈએ છાપી.

અને
“ગુજરાતી” સાહિત્ય મંદિર તરફથી જેડીશનદાસ ત્રિભુવનદાસ
પટેલે સલાબતપુરા, સુરતથી પ્રગટ કરી

બાળાઓના મનને આનંદ આપનારું નાનકડું રસીકું
સચિત્ર પુસ્તક

કન્યા સુબોધીની

મૂલ્ય આઠ આના.

પાંચ સાત રૂપીઆ ખરચી જે જ્ઞાન ન આપી શકાય તેમજ
એવાં બહુમુલ્યા પુસ્તકોનો છુટથી ઉપયોગ ન કરી શકાય માટેજ તેવા
પુસ્તકોની ગરજ સારે એવું આ નાનકડું પુસ્તક છે સુંદર ચારથી
પાંચ ચિત્ર સાથે માતા પુત્રીના સંવાદ રૂપે સૈળ સતિઓના જીવન
ચરિત્રો આ બુકની અંદર સમાવ્યાં છે.

બહારગામવાળાએ દશ આનાની ટીકીટ બીડવી સારું છે.

લખો,

“ગુજરાતી” સાહિત્ય મંદિર.

સલાબતપુરા-સુરત.

અંકલનો ઓથમીર

અથવા

ગામડીયો ગમાર.

ભાગ ૨ જો—પ્રકરણ ૧ હું.

પ્રભાતના પહોરમાં ગાડી ધમધમ કરતી વાંદરાના રસ્તાન ઉપર પહોંચી એટલે મોહનલાલે ધનાપટેલને જગાડ્યા, જગતાતી સાથેજ ધનાપટેલ બોલી ઉઠ્યા “ચાલ, ચલ, બક મેંડું થઈ ગીયું” અગ્નુતો બેંહડા દોવાના, બસને બાહાર કારવાના ને તેને બાહ લાખવાનું રાંડ તારથી તેની થીયું કે મને ઉઠારવા આવી ! તું તો મારો જીવ લેહે તીયારે રહે.”

ધનાપટેલ હજી આંખો મીચીનેજ વાનો કર્યા કરના હતા તેને જોઈને મોહનલાલ પોતાનું હમવું રોકી શક્યા નહીં. જેમ તેમ હાસ્ય રોકી તેમણે કહ્યું. “અરે ! ધનાપટેલ આ તો આમગાડી છે અહીં તો પટલણે નથી ને તમરે મોતાએ નથી આ તો મુંમઈ આળ્યું.”

ધના પટેલ—“અરે હા ચાર હું તો જાણે મોતામાં દાહ્યાપર હુતેસો એકાં એમજ અવાર વેર હમજ્યા કરતો તો હું પણ મનમહ

કાં છે ? પાટીયાપર તો વાંદરા લખેલું દેહું મોનભાઇ હું અહીં બધા વાંદરા રહેતા જોહે ! જોહે તો એમજ.

મોહનલાલ જવાબ આપે તે પહેલાં તો એક ટીકીટ એકઝામી-નર ધનાપટેલવાળા ખાનામાં આવ્યો અને ટીકીટો નપાસવા લાગ્યો તેને જોઇને ધનાપટેલ ખૂબ મારી ઉઠ્યો “અરે મોનભાઇ આ મારો હઠરો વાંદરો તો માડીમાં આવેલો એ હું માગે ! તારી પોરનો વાંદરો મારું તારી નો” એમ કહીને ધના પટેલે એક મુકદ્દી ટીકીટ એકઝામીરને મારવા ઉઘામી પણ મોહનભાઇએ એકદમ તેને પકડી લીધો અને એસાડી દેતાં નાકે આંગળી ધરી સુપ રહેવાની ઇશારત કરી. ટીકીટ એકઝામીનરની ધનાપટેલ તરફ પીઠ હોવાથી તે કાંઈ પણ જાણી શક્યો નહીં. પણ બીજા કિતરઓ દસી હનીત થાક્યા જરાવાર પછી ટીકીટ એકઝામીનર ધનાપટેલ પાસે આવ્યો અને ટીકીટ માંગી, “એમાં જોવાનું હું વરી ? કાંઈ મધવી કાડી બાંધ ગીયો ! અંગરખાની કસેથી ટીકીટ છેડીને આપતાં ધનાપટેલ પેહા તો મે આપેલા છે.” ટીકીટ એકઝામીનરે ટીકીટ પાછી આપી એટલે ફરી ધનાપટેલ બોલ્યા હું મધ જોઇને રાતુ કાઢકું. મારો હઠરો અધીરવે.

આમંતેમ ટીકીટ ફેરવીને જોતાં પંચ કરેલી ટીકીટમાં કાણું જોતાંજ ધનાપટેલ બોલી ઉઠ્યા કે ‘જુઓ મોનભાઇ આ વાંદરો તો વરી જુદી જાતનોજ તો દેખું, જુઓની આતો મારા હઠરાનો હીકરો ટીકીટમાં ડાકુ મારીને કાણું પાડીને તે બાંધ ગીયો હું હઠરો ફીવારનો એજ મનહુઓ ઉઠાયવા કરું કે એ મારો હઠરો હું કરવા આ બધાની ટીકીટ જોતો ફરતો જોહે ? તો એ વાધના બાધાને

આ મારગ ઊપર કાગર બધા પડેલા છે તે ખાતાં હું ગોરી વાગી-
 મારી હઠરી વાંદરાની જાત આડી તો ખરી, પણ મોનભાઈ આપણે
 ઘેર હો વાંદરા તો થાય પણ તે તો કાગર ની ખાય ને આ કેમ
 ખાય ? હં પણ આ વેલાતી વાંદરા ઝોહે ? મારું હઠરું વેલાતી બધું
 આપણા કરતાં ઉધું ચીનુંજ પણ મોનભાઈ એ કાં રેતો ઝોહે !
 એને હો વાંદરી ઝોહે કે ! ”

મોહનભાઈ-અરે ! ધનાપટેલ હવે તમે બંધી વાત પડતી મુકો
 તમારે ઊતરવાનું ચર્નીરોડ સ્ટેશન આવ્યું, નકામો લવરો શું કામ
 કર્યા કરો છો ?

એમ ગડમથલ કરતાં ચર્નીરોડનું સ્ટેશન આવ્યું. માસ્તર નર-
 બેરામે આગળથી તાર મુકેલો હોવાથી ગોપાળ ધનાપટેલને સ્ટેશન
 ઉપર લેવા આવેલો હતો. દરવાજા ઉપર ટીકીટ આપી એકલામાં ગોપાળે
 ધનાપટેલને ખુબ મારી ધનાપટેલ તો ખિચારો આમતેમ બકાવરાતી
 માફકે જોયા કરતો હતો ગોપાળે એક માડી લાડે કરી અને તેમાં
 બન્ને જણા બેઠા. રસ્તે ચાલતાં ધનાપટેલ મિનત લિનતા પ્રકારનાં
 વિચિત્ર પ્રશ્નો પૂછતા પણ ગોપાળ તેને ગમેતેમ સમજાવતો અને
 આખરે ઘેર આવી પહોંચ્યા, નાહી ધોઈને જમ્યા પછી ગોપાળ
 ધનાપટેલને લઈને મુંબઈમાં ફરવા નીકળ્યો મોટાં મોટાં મકાનો
 જોઈને ધનાપટેલે કહ્યું ગોપાળ આ બધા ધરના પાયા હારા છે કે
 નહીં તો એકું હરિયું બરિયું કેની તો આપણે તો રામચંદ્રભોજ
 શેઠ જઈશું જો ! અને ઘેર તારી કાકી આંખમાં આંગરી ધાલીને
 વાટજ જોયા કરેહે જો મારું હઠરું આ તો બને એવ નવાઈજ

લાગે કે આવડા મોટાં પથરા અને લોઢાં ઉપર કેમ કરતાં ચમકાં જોહે ! ’

એમ કરતાં કરતાં ધનાપટેલે છેક બીલ્ડીંગને મથાળે જોયું એટલે તેમની પાંધડી ગઈ ગયરર ગસ કરીને જાણે બાપા ગાડીનું એક પેંડુ ગળડયું ધના પટેલ એકદમ ચોંકી ઉઠ્યા ને ખુમ પાડી ઉઠ્યાં કે “ અલ્યા ગોપારીઆ હું જોઈ રીયો મારી પાંધડી કોઈ લુંટી ગયું મારા હઢરા મુરખાએ ! પાંધડીમાં છું માલ છે જે પણ હઢરા પાંધરીના ચોર મારા હારાને કહેતે તો બે ત્રણ એને આપતે ની. ’

ગોપાળ-“અરે કાકા નાહકના ખુમ બરાડા શું કરવા પાડો છો તમારી પાંધડી તો આ શું આ નીચે પડેલી એ તો તમે ઉચે જોયું. એટલે ગળડી ગઈ ચોરી ગયું નથી.

મકાનના પાયાની શંકાનું સમાધાન કરી ગોપાળ ધના પટેલને લાઇને વિકટોરીયા ગાર્ડનમાં જવા માટે ટ્રામમાં બેઠો. ટ્રામ ઠેર ઠેર ઉભી રહેતી જોઇને ધના પટેલ બોલ્યા “ મારા હઢરા મમ્મઈના લોક તો ખરા ! એ લોક છરકારના જેવી ગાલ્લી રાખે ને બીજા લોકની રાખે તેની પાહે વરી પૈહા લેય. હારા જાં જય તાં પૈહા હાયેજ વાત જોહે મરહે આપરે હું પન ગોપારીઆ આપણે કાં અમણું આપલા !

ગોપાળ-રાણીના આગમાં.

ધના પટેલ-આપણે મોરીઆ એક હઢારો કેતો ઉતો કે હુરતમાં રાણીનો બાંજ છે ને વરી તે અહીં કાંથી આવી પચડો ! તે ને આ એકજ કે બેઉ જુદા જુદા જોહે !

ગોપાળ-સુરત ને મુંબઈના બાગ તે એક હોય ? અહીંના ને ત્યાંના બેઉ જુદા જુદા.

ધનાપટેલ-હં અવે હું હમજો પણ એ રાણીઓ બેઉ જુદી જુદી ઓહે કેમ ખરું કેની એ કીયા રાજની રાણી ઓહે ! ઓહે હવે જેની ઓહે તેની પણ હં એમ પુછું કે તે અક્કલની એથ મીરને આપણા મોતામાં બાગ કરાવતાં હું થીહં તે કેમ મરની બાધ ! તે કાં આં મન્મધમાંજ રેય કે ? તને જો મલે કની તો જરા તે રાણીને બે વાત મારા તરફથી હારી રીતે હમજવજો ને કેજે કે એક આપણા મોતામાં બાગ કરાવે અને એક આપણી પટલણ અરે મારી પટલણને પીયર ખોજપર પારડીમાં કરાવે પણ જો તું એમ તો કેહવાતું જુલો જતો નખે કે મોતાવારા ધનાપટેલે આ કેવરાવ્યું છે. મારું નામ દેહે કે તરત તે માની જહે એમ તો રાણી બહુ ડાઘ છેતો ચાલો એ કામ તો નકકી થીયું પછી હો થહે.

એમ વાતો કરતા કરતાં વિક્ટોરીયા ગાર્ડન આગળ આવીને ટ્રામ ઉભી રહી. ગોપાળ અને ધનાપટેલ ઉભય ટ્રામમાંથી ઉતરી પડ્યા. તે દીવસે ભોગજેગે શનિવાર હતો અને બપોરનો સમય હતો. એટલે વિક્ટોરીયા ગાર્ડનમાં માણસોનું પૂછવુંજ છું ? એ બધાં માણસોને જોઈને ધનાપટેલ એકદમ બોલી ઉઠ્યા, “ અરે આ બધું મનખું અધ કાંથી આવ્યું. બીજું તો બધું જાણે હમજા પણ આ બધા મનખોને છાહોડું કાણ પુરું પાડતું ઓહે ?

ગોપાળનું ધનાપટેલના બોલવા તરફ લક્ષ નહોતું એટલે તેણે કાંઈપણ પ્રત્યુત્તર આપ્યો નહીં આમળ ચાલતાં રાણીનાં બાગમાંને.

હાથી આવ્યો તેને જોઈને વળી પાછા ધનાપટેલ યરાડી ઉઠ્યા કે “હું એની માને ફાડું” આવાં આવાં મોટાં ભેંદાડ દેહું તેમાંજ આટલાં બધાં મનખોને છાહોડું પુરું પડતું દેખું, પણ અલ્યા ગોપાળ આ ભેંદાડને આંચર કાં છે ?” વાંકા ચુંકા અને ઉંચા નીચા ચતા ધનાપટેલે પુછ્યું.

ગોપાળ તો ખીચારો મંત્રવત્ કાંધપણુ બેલ્યા ચાલ્યા સિત્તમ ચલ્યાજ કરતો હતો. ત્યાર પછી તેઓ આગળ ગયા. મિન્ન મિન્ન પ્રકારનાં હિંસક તેમજ અન્ય દ્રાણીઓ જોઈને ધનાપટેલ તો મણે ગાંડાજ થઇ ગયા, પણ ન્યાં વાઘનું પાંજરું આવ્યું એટલે વળી પાછી પટેલે પોતાની વાકધાગ ચલાવી. “ઓહો મારા હહરા કોલા બહુ મોટા દેખું ને ! મારા હહરા રોજ મારા ખેતરમાંથી દુધી ખાઇ જતા તે આજે માગ હહરાના દીકરાઓ ખાઓને ! મારા હહરા ચેર જેવા આવે બોલતા છે ?”

બાગમાં ફરીને બંને બાણા સંગ્રહસ્થાનમાં આવ્યા. જોતાં જોતાં ન્યાં કારેલાં, કાંદા, લસણ, તુરીયા વિગેરે કૃત્રિમ શાકભાજી જે કબા-ટમાં ગોઠવેલાં હતાં ત્યાં આવ્યા એ સર્વ વસ્તુઓ જોઈને ધનાપટેલ એકદમ ખુશ થઇ ગયા ને બોલી ઉઠ્યા, “ગોપાળ, આ હાકભાજી બૈા હારાં દેખું ને ! એને વરી આ કાચના ધરમાં હું કરવા મુકેલાં ઓહો નીતો એકદમ કાકડી કે ચીસડું ચાખી જોને તો ખખરો પડતે કે કાકડી કડવી છે કે મીઠી ?”

ગોપાળ હવે ધનાપટેલથી ત્રાસી ગયો હતો એટલે બાગમાં વધુ વખત ન રોકાતાં ધનાપટેલને લઇને ઘેર આવ્યો.

સાંજના વાણુ કર્યા પછી તેઓ ચોપાટી તરફ ફરવા ગયા. કવી નંસેરૌડ ઉપર દોડતી મોટરકારો જોઈને પાછા ધનાપટેલ ગોપાળને પ્રશ્ન

પૂછવા લાગ્યા. “અરે અહીં તો યો મુતરગારી દોડતી દેખું” ને એ મારું હહરું કેમ વગર બલીથે ચાલતું ઝોહે ? પેલી ગાડી તો જાણે ભૂંગરામાંથી છુમાડો કાઢે તેના જોરથીઓ. ચાલે પણ આને તો ની ભૂંગરું ને ની કાંધ તેઓ મારું હહરું ભોં ભોં કરતું જય નાહું ને વરી આં દીહું ને પણ ની, આં દીહું ને પણ ની ! અલ્યા ગોપારીઓ પણ એ મુતરગારીમાં કોણ લોક બેહેલા છે. તે તો જરા કહે વરી મહો તો મારી હહરી પટલણો સૌ મોટી મોટી માથે ટાપલી બાલીને બેઠેલી દેખું ને એ પટલણો કોની ઝોહે ? આપણા મોતામાને બોજપર પારડીમાં તો એના જેવી એક પટલણ ની મળે ને તે એ મારી હહરાવારી કાંથી આવી ઝોહે ! રોજ પેલો હાપ્પુ ચોરીને નાતી ઝોહે તેમાંજ હારી ગોરી પુણી જેવા ચપેલી દેખું. તું હો તારી પટલણ કાંકી હારું એક હાપ્પુનો મોટો ગોરો મને લઈ આપજો.

થોડીકવાર આમતેમ જોયા પછી કવીન્સરોડની જમીન જોઈને વળી પાછું ધનાપટેસે લાપચ ચલાવ્યું. “પણ અલ્યા ગોપાર આપણે ઘેર આપણે ખરી કરીએ તે તો ગોર ને આ તો લાંબીને લાંબી ખરી તે એવાં જીવાર, ભાત, તે ખીજનો પાર કેમ કરતાં ફેરવતાં ઝોહે ! મારા હહરા મુમ્મઇના લોક છેક ગાંઠાજ દેખું હં પણ વખતે એમ કરતા ઝોહે જેની જીવાર કાઢવાની હોય તે કહણાં લાવીને લાખી જતા ઝોહે તે આ મુતરગારી ઉપરથી ફરી જય એટલે જીવાર નીકળી જતી ઝોહે ને પછી હારી લઈ જતા ઝોહે પણ અલ્યા ગોપાર તું તો કાંઈ બોલનોજ નથી. પણ જેની આપણે કેટલું ફરાર પણ એકુ ખેતર કે કીયારડો મેં કાંઈ જગેએ જોયોજ ની. આટલું બધું મુમ્મઇમાં મનખાણુ બરેલું તે એકુ ખેતર મને ની તીયારે એ મારા હહરા ખાતા હું ઝોહો”

એમ વાતના તડાકા હાંકતાં હાંકતાં તેઓ છેક ચોપાટીના સમુદ્ર કીનારે આવી પહોંચ્યા. સમુદ્રને જોતાંજ ધનાપટેલે પ્રશ્ન પૂછ્યો. “અધધધ આ કીયારી કોની ઓહો ઓહોહોહો આવડી મોટી કાયારી દેહું તીયારે હાણે મુમ્મધના લોકો લુખે મરે ધડે.”

ગોપાળ—“તમે આવો આ પારટી ઉપર બેસો પછી હું બધી વાત તમને કહું. એમ કહીને બન્ને જણા બાગમાં આવીને એક બારી ઉપર બેઠા એટલામાં એક લોકલ દ્રુધનને હાંધું એન્જન લઇને જતું હતું તેને જોઇને સમુદ્રનો પ્રશ્ન બાણુએ મુકી વળી ધનાપટેલે નવોજ પ્રશ્ન ગોપાળને પૂછ્યો. “અલ્યા ગોપારીઆ આ વરી મારા હહરાવારી કેવી જાનની ગાડી ઓહો ? હું બેઠીને આવેલો તેને તો અગાડી લુંગરું ઉતુ ને આને તો વરી પછાડી દેણુ” ગાડીની દોડદોડ જોઇને જરા થોભીને પાછા પટેલ બોલ્યા. “મારા હહરાએ બેરાને માટીકા રોજ કાં જતા ને આવતા ઓહો ? ને એ હહરાની છાંર રોજને રોજ બથું કોણુ કર્યા કરતું ઓહો?”

થોડીવાર ત્યાં બેસીને તેઓ ધરં તરફ રવાના થયાં આ વખતે દીવાઅંતીનો સમય હતો. હજારો વીજળીના દીપકને લિન લિન આકારમાં બળતા જોઇને ધનાપટેલ બોલ્યા. “આ મારા હહરાં લખ-લખીયાં બધા હાનાં ?”

ગોપાળ—અરે એ તો વીજળીના દીવા છે.

ધનાપટેલ—તે એ બધા કોણુ હલગાવતું ઓહો ? ને કાંથી હલગાવે એને ? એ હલગાવનારાને હહરાને દીવાહરીઓ કેટલી જોઇતી ઓહો.

ગોપાળ—અરે એ તો વિજળીના દીવાને મ્યુનિસિપાલિટી તરફથી બળે ને એતો આંપથી સલગે એને દીવાસળી નહીં જોઇએ.

ધનાપટેલ-ઓતારી આ તો મારું હૃદય ખરું. મુમ્મદની મંછી પાલીમાં વજલીના દીવા, ચાંપલી હલગાને ને મારી હૃદયી ચાંપલી એવી ઉસીયાર કે વગર ચક્રમક ને વગર દેવતા ને વગર દીવાહરીએ એ વજલીન દીવા હલગાવી લખલખાટ કરે વાર પશુ ગોપાળ એ મંછી, પાલી વજલી ને ચાંપલી આપણા મોતામાં આવીને ની રેય ? આપણે 'ખાવાનું' લુગડા ધર બધું આપહું. એ જાનની કોણ છે. હું તો એમજ ધારતો છેમ કે પટેલજી વગર ખીજી જાતની બાઈરીઓની ઓહે ગોપાળ તું એ બધીયેને પુછી જોજો એતો ખાહુછી ચાલી ચાલી આવહે આયવા વગર રેય એવી તો એ નથી એતો લખલખાટ જણાતો છે તો.

ગોપાળ- ચાલો કાકા ચાલો એમ બમડ બમડ કર્યા કરશો ને આમ તેમ જોયા કરશો તો કંઈ ગાડી ઘોડાથી છુંદાઈ જશો.

ધનાપટેલ અપાટાખંધ ગોપાળ સાથે ચાલવા લાગ્યા પશુ અચાનક એક દુકાન આગળ ઉભા રહીને યુમ મારવા લાગ્યા. "ગોપાર ઓ ગોપાર આ જોતો ખરો આ દુકાનની બારણાકે એક કાગળ ચીતરીને ચોટારેલું છે તેમાં હું લખેલું છે ? ખીજી જાણે હમજ્યા પશુ આ છેક છેડે લાંબી ટેડ લખેલું છે તે હું લાખ ! હું તો એમ માનતો છેક કે એ દુકાન ખૂમ લાંબી ટેડી ઓહે ને વરી પાહું એવું કે એના જેવી લાંબી ટેડી દુકાન આખાં મુમ્મદમાં કેયે ઓહેની હે પશુ ગોપારીઆ એ દુકાન કેટલીક લાંબી ઓહે ? ઓહે જોઓ ચારો વીધા એટલી તો ઓહેજ ની તો હું એની માએ હુંકે ખાધી કે આવું લાંબી ટેડ લખે. ઓહે જેમનું ઓહે તેનું મરહે આપણે તેમાં હું.

ગોપાળ-હવે ચાલો તમે 'કાકા' એતો અંગ્રેજી શબ્દ ગુજરાતીમાં લખેલો છે એને " લીમીટેડ કંપની કહેવામાં આવે છે તમે એમાં ન સમજો. ચાલો હવે આપણે ગ્રામમાં ખેતી જમણે નહીં તો નાટકનો વખત થઈ જશે તો પછી ટીકીટ મળશે નહીં.

પ્રકરણ બીજું.

અન્ને બંધાં ગ્રામમાં ખેતી ચાંટરોડ આવી એક થીયેટરમાં નાટક જોવા ખેડાં. ત્યાં પણ વિજળીના દીપકો જોઈને પાછા ધનાપટેલ મુંબઈની મંછી પાલી વજલી ને ચાંપલીના વિચારમાં લીન થઈ ગયા પણ એટલામાં પ્રથમ પડદો ઉઘડવાથી અને બંદુકના જેવા અવાજ થવાથી એકદમ ધનાપટેલ પોતાની જગાએથી ઉભા થઈ ગયા અને ગલરાયલા ખોલી ઉઠ્યા કે, "અચ્છા ગોપારીઆ મારા હહરા કોઈ છીકારી આવવા કે હું? હહરો જોયા મુશ્કા વગર બંદુક ફંદુક ફોડહે તો મારા હહરાનો દીકરો વગાડી પાડહે જો. પણ એ હહરા આંખના કુટેલાને હુજતું ઓહે કે ની કે આટલું બધું મનખું અહીં ખેડેલું છે ને ! ને અહીં એકુ દરણું તો કયે દેખાતું નથી ને એ હું કરેવા વગર કામના બંદુક ફોડતા ઓહે .

ગોપાળે પોતાના કાકાને જોમ તેમ સમજાવીને તેની જગ્યાએ બેસાડ્યા અને બેચાર મીનીટ પછી ધનાપટેલને બગાસુ આવવાથી તેની નજર ઉંચે વિજળીના બળથી ફરતા પંખા તરફ ગઈ એટલે વળી પાછા પટેલ તડુક્યા. " અરે ગોપાર આ હું મારું હહરું તરવાયા જેવું ઉપર ફરવા કરે. એને કોણ ફરવા કરતું ઓહે ?

ગોપાળ—અરે એતો પંખા છે, એ પણ વીજળીથીજ ફર્યા કરે! જુઓને કેવો સરસ પવન આવે છે !

ધનાપટેલ—ઓતારી ! પણ એતું લુંગરું તો પાતરું લાકડી હરખું છે ને એ એટલો બધો વા હામાં ભરી રાખતું ઓહે ! જોતી જાણે આપણે કીવારડીની પાસે બેઠાં ઓછાએને જેવો વા આવે તેવોજ મારો હૃદયો આવ્યા કરેને મારી હૃદયી વજલી તો લાઇ ખરી ! દીવાલો જાણે બનાવે તો બનાવે પણ વા હો લાખે !

વળી પાછા જેમ તેમ ગોપાળે ધનાપટેલને ચુપ રાખ્યા પણ એ શાના ચુપ બેસે ? નાટકમાં થોડીવારમાં એક શહેરનો સીન ફેરવાઇને એકદમ જંગલનો થઇ જતાજ ધનાપટેલ બરાડી ઉઠ્યા “મારું હૃદય” આ તો વરી બધને તરખી જાય એવું દેખું. મારા હૃદયો જરા વા મા મોટાં મોટાં ઝાડ ઉગાડે તેના વરી પાતરાં લાવે વરી પુલ લાવે ! અહા! ગોપાર એ બધું હાણે કરીને એ લોટા કરતા ઓહે ? એને પૂછીને તું જરા ખમર લાવ આપણે હો એક આના જેવી મોતમાં વાડી બનાવીએ એમ ચાંપલીની ચકલી ફેરવી કે મોટાં મોટાં ઝાડ થઇ જાય તો તો આપણી પટલચુ તો હમકી જહે હમકી ? મારી હૃદયી ગડોર જેવી મને મુમ્મઇ આવવાને તા કેતી ઉતી પણ અહીં બહુ બહુ જોવાનું ને હમજવાનું તે તે હું જાણે તેને હું ખમર કે પાંચ વીહે હો થાય !”

હજી બીજું પટેલ આગળ બેલવા જતા હતા એટલામાં જંગલનો સીન ફેરવાઇને એક મોટો મહેલ ને બગીચો આવી પહોંચ્યા અને તેમાં એક પ્રેમી જોડું શૃંગારપુર્ણ એટા કરતું જોઇને ધના પટેલે આગળ ચલાવ્યું. “આ મારો હૃદયો પેલો નહારમો એ હું”

કરે ને રાંડ પેલી એની ઐરી કે કાણુ છે તેહો રાંડ એની જોવી છેક લાજ વગરની છે કે હુ. એ હહરાંના દીકરાંઓને આ બધાં મનખાંમાં કાંઈ લાજ હરમ લાગતી ઓહો કે નેવલે મુકી દીધેલી છે ? તો એ હહરાંને ઘરમાં જઈને ફાવે તેમ કરતાં હુ ધોકો વાગે ?

હજી પટેલ આગળ બોલવા જતાં હતા તેટલામાં પાછળથી કોઇએ “એય ગપ્પા મુગો મર” એમ કહીને તેમનાં પાછડામાં ધપ્પો માર્યો. પટેલ એકદમ ચુપ થઇ ગયાં, ને કાંઈપણ બેલ્યા ચલ્યા સિવાય થોડીવાર છાનામાના બેસી રહ્યા. પણ લોકોએ જ્યારે એક ગાયન વખતે વનસમોરના પોકારો કર્યા ત્યારે એકદમ ચોંકી ઉઠ્યા ને ખુમ પાડીને કહેવા લાગ્યા “ગોપાર, ગોપાર મોર કાં છે ? મારા માથા બાથા પર આવીને તો નથી બેસે ?”

ગોપાર—મોર બોર કાંઈ નથી. તમે છાનામાના બેસી રહો.

ધનાપટેલ—અરે હું છાનામાના બેસી રે. આ બધા લોકો નારીઓ પાડીને જોની મોરને ઉરાડી રીયા છે તે મારા હહરા મુમ્મ-ધના લોકો છેકજ ગાડાં દેખું. મોર અહીં મારાથી તો દેખાતો નથી પણ વખતે હોય તો હુ થીયું તે કાંઈ ખાઇ જવાનો છે ! અહી હું જીવારતું બેતર છે કે તેનાં કહણાં ફેલી ખાઇ જવાનો ઉતો !”

એ બોલતાં બોલતાં ધનાપટેલની દ્રષ્ટી પડદાની વીંમ ઉપર ગઇ તેના ઉપર એક મોર ચીતરેલો હતો તેને જોતાંજ પાછા પટેલ ‘તહુ-કયા ‘જો ઓ પેલો મોર’ બીજી વીંમ તરફ નજર જતાં ‘ઓ મારા હહરા બે દેખું !’ એમ કહીને પાછું પટેલે પોતાનું સંભાષણ આગળ ચલાવતાં કહ્યું “અલ્યા ગોપાર જો અવે મારા હહરા એ બેડ મોર

લડહે ને હહરા લડતા લડતા ઉડીને આપણી ઉપર આવી પડશે તો મારા હહરાયે આપણી આંખો ફેડી લાખહે જો ,,

ગોપાળ-હવે તમે છાનામાના બેસી રહો નહીં તો હમણું સિપાઇ બાવીને બદાર કાઢી મુકશે ને માર મારશે તે જુદો. જેમ તેમ કરીને થોડી વાર પટેલ ચુપ રહ્યા પણ નાંટકમાં બે રાગઓ વચ્ચેની લડછતો દેખાવ આપ્યો એટલે પાછા પટેલ ગરજ્યા. અલ્યા ગોપારીઆ તું તો મારા હહરા મરવી લાખે એવો દેખૂં. આ મારા હહરા જોને પાતરાં પાતરાં ધારીઆં લઇને અથડાયા તે એકનું હીનું ની કરી લખવાના ને એમાંથી જો એક ધારીયું હફલ્યું તો આપણા હો હાથે હાથે માર ની વાગવાના આ જો આ પેલો એક તો લાંબો થઇને પડ્યો અરે દોડો દોડો એને પકડો નીતો હીપાઇઓ આવીને આપણને પણ લેવડાવહે.

છપાય છે !

છપાય છે !

સ્વદેશપ્રેમી પુરુષોની નાનકડી

નવલકથાઓ.

મહારાજા પ્રતાપ

૦-૫-૦

પૃથ્વીગજ ચાહાણ

૦-૫-૦

હવેપતિ શિવાજી

૦-૫-૦

એ શીવાય તમામ જાતના પુસ્તકો મળે છે બીજા આવા નાનકડા પુસ્તકો ક્રમે ક્રમે પ્રગટ થશે.

ભાગ ત્રીજો—પ્રકરણ પહેલું.

“ શું છે ? શું છે એમ કરતાં પ્રશ્નકો બધા એકદમ ઉભા થઇ ગયા અને થીયેટરમાં મોટો ઘોંઘાટ થઇ રહ્યો પણ એટલામાં એક પારસી ડોરકીપર ધનાપટેલની વાતો શરુઆતથી સાંભળવા કરતો હતો તે આવી પહોંચ્યો અને એકદમ લોકોને વીખેળીને ધનાપટેલના પાછડીના ડાબાપર ધડ્યો મારીને બોલ્યો, ‘સારા મુંગો નથી મરાતુ કે ? સારો તું બકબક કરીયા કરેય સારા ગામરાના માનસને કાષ્ટથી વાતની અકબલ નહીં ને હેવાન જેવો વચમા કાગડાની માફક કટકટ કરીયા કરેય કોણ તારા આપ મરી ગીયોય. સારો ગામરીઓ ગમાર અકબલનો આથમીજી દેખાયય. ચાલ હવે હવે મુંગો મુંગો બેસી રહેજો નાનાં તો હથ પકડીને બહાર કારસ. સમજ્યો, કોણ છે તું જાતનો ?”

ધનાપટેલ—તારે હું કામ છે પટેલ છેક કેમ ? મારે દનો ? હું તારા આપતું કાંઈ લેઈ આવેલું છે ! દદના જાળતો ચોઢે પણ એકી ઢીકે બેહામણ પડા જો. જા આવે હમણા તો જતો કરું પણ તુ હહરા કેઇ દહાડો મોતે આવજો તાં તારી વાત જો જો તસીયે તાં એક મારે ને બે ની પડે તો !”

ગોપાળ પેલા ડોરકીપરને જેમતેમ સમજાવી પટાવીને વિદાય કર્યો અને ધનાપટેલને સખત સુચના આપી મામબો મહામહેનતે આંત કર્યો.

જેમતેમ કરીને નાટક સંપૂર્ણ થયો, અને ગોપાળ અને ધનાપટેલ થીયેટરમાંથી બહાર નીકળ્યા. બહાર નીકળ્યા પછી ગોપાળ

અને ધના પટેલ બન્ને જોખમેની હોટલમાં ગયા, એક ઝોરડામાં ગયા અને ઝોરડામાં સંગેમરમરનાં એક ટેમલની આગુઆગુ ત્રણ કુરશીઓ પકેલી હતી અને ટેમલ ઉપર વચ્ચેવચ્ચ એક ઝાડનું કુકું ગોઠવેલું હતું, બે કુરશી ઉપર બેઠે જણા બેઠા ઝાડન કુકુંને જોઈને ધનાપટેલે પોતાનો અકકલનો ભંડાર ખાલી કરવા મડ્યો, આ હાનુ વટાણાનું ઝાડ છે. જોપાર, ની આતો વટાણનું ની હદરે વાલ જેવું જણાતુ છે. પણ વાલનું હોય તો પાણી હોય ક્ષી, અંદ વાલનું હાનું આતો ચણાનું ઝાડ છે. ચણાનું હ મ ક હદરું વેગની ચણાનું ઝાડ એટલે કેમ કરતાં ગાડાનું તે અંકદન ઝોરડામાં જોખમે હોવામાં થોડાક કુકું આપણે મેલે લઈ જઈને તેમાં વાલ ચણા, વટાણા તુરીયાં, ગલકાં, ભીડાં, એવાં બધાં ફાક ભાજી રોપી મેલવું એટલે પટેલજીને ફાક ખેરે લેવા તો ના જવું પડે ને વર્ગ જ્યારે મન થાય તીયારે ફાક કરીને ખાવાનું અહીં જોપારીઆ, તુ હદરે એક બોટજ દેખું. આવું આવું બધું દેખું ને આટલા ફદાડા હુધી મને કેયું તો ના, તારામ ખારાં જેટલાંમ અકકલ ની મરે તો ? ”

હજી આગળ ધનાપટેલ જોતો જતા હતા પણ એટલામાં હોટલમાંનો એક છોકરો તેની પાસે આવ્યો અને બેઠ્યો, “ કાય શેઠ કાય પાછજે ? ”

ધનાપટેલ તો ડાચું ફાડીને તેની સામે જોઈ રહ્યા. એટલે છોકરાએ કહ્યું “ કાય વેડ્યા આહે કાય ? ”

‘વેડ્યા’ શબ્દ સાંભળતાં જ ધનાપટેલની લુલીઆઈ પંખજ મેલની ઝડપે ઉપડી. “ અરે જોં ઉલ્લુના છરદાર અમણાં તો કોઈ આંખા મેલતું જોહે. આંખાપર કેરી આવે, તે મરે ને તેનાં હાખીઆં જોહાં

પડે તીયારે વેડે કની ! હું મમ્મઈમાં આમણું આંખાએ કેરીએ આવે કે ? જો આમણું આંખાએ કેરીએ આવતી હોય તો મને જો દારી વેડતા આવડતી છે. બોલની તો જે કહેવાનો આપ તે બહી મરની તો ! હું તને વેડી આપા ! ”

છોકરો તરતજનો હોટલમાં રાખેલો હોવાથી બરાબર ગુજરાતી સમજતો નહોતો તેથી તે કાંઈપણ સમજી શક્યો નહીં, અને પોતાનું બોલવું શેઠ સમજતા નથી એમ ગ્રહણીતે તે વળી કાંઈક બોલવા જતો હતો એટલામાં ગોપાળે કહ્યું “દેવ કપ કોશી આન ”

છોકરો તુરત ત્યાંથી ચલ્યો ગયો અને બે કપ કોશીના લાવી ટેબલપર મુક્યાં કોશી પી રહ્યા બાદ ગોપાળે બે પ્લેટ આઈસક્રીમની મંગારી. ત્યાંની ચમચી તથા આઈસક્રીમના રંગ ગુલાબા બેઠને ધનપટેલની પ્રશ્નમાળા પુનઃ શરૂ થઈ અવલા ગોપાર ! આં હું ? આ તો કાંઈ જોઈ છે કે હું ? મારો હઠરો તું તો વટલો પણ હાથે મને હો વટલાવહે કે હું ? ”

ગોપાળ નમે છાનામાના આ ચમચી વડે ખાઓ, એ તો દુધનું અને છે એમાં બાળું કાંઈ આવતું નથી. એમાં વટલવા જેવું કાંઈ નથી. આપણે વટલાએ એવી ચીજ આ હોટલમાં મળતીજ નથી.

“ તીયારે હારૂ ભાઈ ” એમ કહીને એક ચમચી આખી બરીને ધનાપટેલે આઈસક્રીમ પોતાના મોંમાં મુક્યું આઈસક્રીમની આખી ચમચી મોંમાં મુકતાંની સાથેજ પટેલ એકદમ બરડી ઉઠ્યા એ આપ હાઝયોરે ? તારી પોરતું આઈસક્રી માફ માફ હઠરૂં ગરામાં ચેંટી રીયું ને !

ધનાપટેલનો ખરાડો સાંભળીને ગોપાળ તો આભોજ થઇ ગયો. અને વળી તેનો ખરાડો સાંભળીને હોટલના બેચાર નોકરો “કાંય ઝાલા શેઠ કાંય આહે?” એવો પ્રશ્ન પૂછતા ધનાપટેલની આસપાસ ફરી વળ્યા.

ગોપાળે સર્વને યથોચિત્ત ઉત્તર આપ્યો અને જેમ બને તેમ વિકાસ કર્યા. ત્યાર પાછી ધનાપટેલને કહ્યું “કાકા થોડું થોડું ખાઓને સામઠું ખાઓ તે એવું ધાયરતો.”

ધનાપટેલ—અરે હું તારા બાપનું કપાર એવું થાય! એવું કિતું ને પેહેલેથી તારે કિતું કિતું કની, તુ ઓ મારો હહરો મારા રાય-તામાંજ ફરતો છે કે હું.

જેમ તેમ કરીના આઠસકીમ પુરું કર્યું એટલામાં હોટલનો નોકર બીલની ચીઠ્ઠી ધના પટેલની પાસે સુકી ગયો તેને આમતેમ ફેરવીને જોયા પછી ધનાપટેલે ગોપાળને પુછ્યું. “અલ્યા વરી આ ફાતર હાતું? મારા હહરા જાં જાય તાં કાગર હાથેજ વાત તો બોલતા હું એના મ્હેં દુખી જતાં બોલે? આપણે જીવારનું જેતર હાથવવા જઇએ ત્યારે હવારથી હાંજ સુધી યુમ મારીઆ કરીએ ને આ મોટા ગોધા જેવાને અમથું જગક બેલવું પડે તેમાં ગોદો વાગી જાય. ખાઇને છે કેવા હીહમના ટોડલા જેવા, લે ચાલ અવે તું ચાલ મને ઉંધ આવતી છે.”

બન્ને જણા ઘેર આવીને સુવાની તૈયારી કરવા લાગ્યા ગોપાળે એક ઓરડીમાં પથારી કરી અને તે પર સુવા ધનાપટેલને કહ્યું, એટલે ધનાપટેલને પુછ્યું, “કેમ ઢાલીઓ નથી? એઠે કેમ કરતા

હવાહે ? મારાં તો આડકાં તપહે. ને આ છાબ'ધની બધી ભોંય
એટલે હવારે તો હું હાંધે હાંધે રહ જવા."

ગોપાળ—કાકા, તમે સુધ્ધ જાઓ તમને કાંઈ ની થાય. અહીં
તો બધા લોકો ભોંયપરજ સુવે છે.

ધનાપટેલ—ભોંયપર હુવે છે તો છું મુમ્મદમાં હુથાર નથી ?
આહે તો ખરા, તો તે હહરાઓને ઢોલીઆ કરતાં હું ઘોડો વાગતો
આહે ?"

એવા સવારા કરતાં આખરે ધનાપટેલ નિન્દાવશ થયા.

પ્રકરણ ૨ જી.

પ્રભાત થતાંની સાથેજ ધનાપટેલ પથારીમાંજ પડયા પડયા
ઢોલી ઉઠયા, અથવા છીતલા ચાલ તું બેઢાંને (પ્રગમના પુળા)
કાપી લામ હું બધીયાને કાપી લખું. ને એક આંખાંતું પાતર લાવ
એટલે હું ખીરી વાત લજી. હજુ આગળ ધનાપટેલ બોલવા જતા
હતા પણ એટલામાં ગોપાળે કાકાને ખુબ મારવાથી એકદમ તે પથારીમાં
બેઠા થઈ ગયા અને ગભરાયલા આમ તેમ જોવા મંડી ગયા,
અને ઘોડીવારે બોલ્યા "અરે ! આ તો મારું હહરું મુમ્મદ દેખું
હું તો જાણું, જે હું તો મોતામાં ઢોલીઆ ઉપર હુઈ રહેલો છું.
ચાહ પાણી થમા બાહ ગોપાળે કહ્યું "કાકા, આજ તો આપણે લોજ
માં જમવા જવાનું છે કારણ કે ઘરમાં અડચણ છે એટલે રસોઈ

ખનાવે એવું કાંઈ નથી. માટે તમે થોડી વાર અહીં બેસો છું જરા બહાર જઈ આવું ને પછી આપણે જઈએ.

એમ કહીને જોપાળ કાંઈ કામસર બહાર ગયો અને ધનાપટેલ ઝોરડીમાં એકલા રહ્યા. જોપાળની વધુ ખીણ ઝોરડીમાં કાંઈ કામમાં હતી એટલે ધનાપટેલ ઝોરડીમાંથી ઉઠી બહાર ચાલીમાં આવ્યા માથાપર મોટી ચોટલી અને તે છએક માસ પર એળેલી હતી. મોંમાં એક મોટા ખીડીનો ટોટો અને જાણે હરણાંના ટોળામાંથી એકાદ હરણું છુટું પડી જાય ને જેવી રીતે જુએ તેવી રીતે આમતેમ મમરાયલા ધનાપટેલ જોતા હતા. એટલામાં માળાનો બેથો ઉપર આવ્યો અને ધનાપટેલને જોનાંજ તેને પુછવા લાગ્યો. “તુમ કોન હે ? વહાં કહાંસે આયા ? ઝોર કીસ કામકે લીયે આયા હે ?”

ધનાપટેલે જણ્યું આ કાંઈ ગાંડો છે કે શું ? એટલે તેમણે કાંઈ પણ પ્રકારનો પ્રત્યુત્તર આપ્યો નહીં.

બાઈયાએ જણ્યું કે કાંઈ મવાલી છે કે શું તેથી તેણે પુનઃ પુછ્યું “કયું બોલતા કયું નહીં ? ઇધર કીસકે વહાં આયા હે ? કાંઈ તુમારા સંબંધી ઇધર રહતા હે ?”

ધનાપટેલ તો જાણે બહેરા હોય તેની માફક કાંઈ સાંજણ્યું નથી એવો દેખાવ કરી મ્હોંમાં એક બાજુ ખીડીનો ટોટો રાખીને ધીરે ધીરે મ્હોંમાંની ખીણ બાજુથી ધુમાડો કાઢવા લાગ્યા.

ધનાપટેલનું આવું વર્તન જોઈને બાઈયા એકદમ ઝુસ્સે થયો. અને બોલી ઉઠ્યો “બદમાસ બોલતા હે કી નહીં ?” અને પોતાના હાથ-માંની ડાંગ ઉઝી કરી. ડાંગ ઉઝી થતાની સાથેજ ધનાપટેલે ચાંથી

દેડ મુઠી અને બે ત્રણ ઝોરડી આગળ જઇને એક ઝોરડીનું પારણું અમથું બંધ કરેલું હતું તેને ઉઘાડી અંદર પેસી જઈ અંદરની સાંકળ વાંસી દીધી.

એ ઝોરડીની અંદર સુરતનું એક વણીક જોડું રહેલું હતું. પુરૂષ બહાર ગયેલો હતો અને ઘરમાં સ્ત્રી કાંઈ કામમાં રોકાયેલી હતી. ધનાપટેલે સાંકળ વાંસી એટલે તે સુંદરી એકદમ ખુશ મારી ઉઠી “ઓ બાપ દોડારે ચોર! ચોર!!”

ચાલીમાના ઘણા સ્ત્રી પુરૂષો એકત્ર થઈ ગયાં. પણ અંદરથી દાર બંધ હોવાથી આ સ્ત્રી બાબત છે તે કોઈના લક્ષમાં આવ્યું નહીં ધનાપટેલ તો ઝોરડીના એક પુણામાં ઉભા ઉભા થર થર ધ્રુજતા હતા. ધનાપટેલને ધ્રુજતો અને સંતાતો જોખને સુંદરીને કાંઈક હિંમત આવી અને હૃદયમાં જોટલી હિંમત અને શરીરમાં જોટલી શક્તિ હતી તે સર્વ એકત્ર કરી તેણે ઝોરડીની સાંકળ ઉઘાડી અને એકદમ બહાર નીકળી આવી. ઝોરડીનું પારણું ઉઘડતાં જ લોકોનું ટોળું તે ઝોરડામાં ઘુસી ગયું અને ધનાપટેલનો હાથ પકડી તેને બહાર ધસડી આણ્યો. ગોપાળની વહુ આ દૃશ્ય એક બાજુ દબી ઉભી જોઈ રહી હતી. પોતાના કાકાસસરાને જોતાં જ તે એકદમ સુંદરી પાસે ગઈ અને તેને સમજાવવા લાગી. એટલામાં ગોપાળ બહારથી આવી પહોંચ્યો. લોકોને એકઠા થયેલા જોઈને તથા તેઓની વચ્ચે પોતાના કાકાને ઉભેલો જોઈને તેણે વિચાર કર્યો કે કાકાએ જરૂર કાંઈ કાચું કાપેલું હોવું જોઈએ.

તે એકદમ ત્યાં આવ્યો અને લોકોને સર્વ હકીકત પૂછવા લાગ્યો એટલે બધાએ આગળ આવીને સર્વ હકીકત કહી, ગોપાળે બધાને

ધનાપટેલ પોતાનો માથુસ હોવાની તથા એ અર્થો માંડો હોવાની ખાત્રી આપી લોકોના હાથમાંથી તેને છોડાવ્યો.

ગોપાળે વળી પાછી જોઈતી સુચનાઓ આપી અને પોતાની સાથે જન્મવા આવવા પોતાના કાકાને જણાવ્યું. અને બન્ને જણાં કપડાં પહેરી લેજ્ઞમાં જન્મવા ગયા. એક મોટા ઓરડામાં દારખંધ પાટલાઓ ગાઠવેલા હતા તેમાંના એ પાટલા ઉપર જઈને કાકા, બત્રીને બેઠો જણા બેઠા એટલે પીરસેલી થાળી લાવીને એક છોકરો સુખી ગયો.

દાળ, ભાત, રોટલી, બે ત્રણ શાક, અથાણું, રાયતુ, કચુમર વિગેરે જોઈને ધનાપટેલ ખોલી ઉઠ્યા આ બધું એકઠે ફેર હામડું કેમ કરીને ખવાવાતું ?

ગોપાળ-હવે ગુપચુપ ખાયા કરો. વધારે ખોલશો તો ભૂખ્યા ને ભૂખ્યા અહીંથી કાઢી મુકશે.

ધનાપટેલ-ચાલ ભાઈ દાર, અલ્યા ડખુ લાવ “લાવ” શબ્દ સાંભળતાં જ ભાતવાળો છોકરો ધનાપટેલ પાસે આવીને કહેવા લાગ્યો “ કેમ કાકા શું જોઈએ છે ? ”

ધનાપટેલ-દારા પુચ્છા હું કરે, ડખુ મેલની મેલતો હોય તો ? હું જોયે હું જોયે હાનો કર્યા કરે ?

ગોપાળ-અરે ભાઈ તું જાને દાળવાળાને મોકલ. એને તો દાળ જોઈએ છે.

ભાતવાળો છોકરો ચાલ્યો ગયો અને દાળવાળો આવ્યો તેણે પૂછ્યું કેમ કાકા શું જોઈએ છે ?

ધનાપટેલ-તારી પાસે છે હું જો ? તેની પેલો વાત કરની.

છોકરો-મારી પાસે તો દાળ છે.

ધનાપટેલ-તો હઠરા દારને હું ચુલામાં લાખું, કઢી વગર દાર કેમ કરતાં ખાય. મારે તો ડપ્પુ જોયતું છે. હું મને તું ગામડેના જાણી છેતરવા આવ્યો, તો હઠરા દાર કરીતો હાથે કઢીહો કરવી ઉતીને ? કઢી વગર દાર હામાં ખાય તે તુંજ કેની ?

જોપાળે વળી પાછા જોમ તેમ પોતાના કાકાને સમજાવ્યા અને ગાદલુ મહેરામાં નાખ્યું ધનાપટેલે ખા...સી જે એક ડઝન શેટલીના થાણુ વાળયો, અને પાંચ સાત હાથીયાં દાળને પોતાના ઉદરમાં પધરાવી બોજનની પરિસમાપ્તિ કરી નાંખી અને ઘેર આવ્યા.

ઘેર આવ્યા પછી ધનાપટેલને એકદમ મોતે પોતાના બાઈ ઉપર કાગળ લખવાનું સાંભરી આવ્યું એટલે જોપાળ પાસે એક પોસ્ટ કાર્ડ લખતે અહીં કલાકે કાગળ લખી કાઢ્યો અને જોપાળને કહ્યું ' હવે આ કાગળ લખવાનોને ?

જોપાળ-લાવો આપણે સાંજે ફરવા જઈશું ત્યારે પેટીમાં નાખી દઈશું.

ધનાપટેલ-નારે બાઈ લખે બણેલા માણુક ભૂલી જાઓ ને કાગર ગજવામાંને ગજવામાં રહ જાય તો આપણી પટલણુ-અરે મારી પટલણુ ખચારી અરધી થઈ જાય તારે હું છો તારે તો ખીંટીએ પોતીયાં.

જોપાળ-ત્યારે જુઓ આ પેલી સાખી પોસ્ટ એકદમ છે તાં કાંતમાં પેટી બેસાડેલી છે તેમાં નાંખી આવજો જો કોઈ જગ્યાએ રોકતા નહીં, નહીં તો વળી તમે કાંઈ નવી ઉપાધીમાં આવી પડશે.

ધનાપટેલ-અરે નારે એમ કાઠ છેક હું કાચોળાચો છેમ હું જે પંચાતીમાં આવી પડુ? તારા કરતાં તો મેં દહ દીવારી વધારે જોયલી. આ પેલે દહાડે તો તું મારી અગાડી નાગો નાગો કરતો હતો ને આજે મને હીખામણુ આપવા નીકરીયો.

ગોપાળ-લ્યો ઠીક ત્યારે હવે તમારે કાગળ નાંખવા જવું હોય તો જાઓ. ને આ એક પાકીટ છે તેના ઉપર એક આનાની ટીકીટ લખને ચોદજો, ને એને પણ સાથે સાથે પેટીમાં નાંખતા આવજો.

“આ ચાચલો” એમ કહીને ધનાપટેલ પોષ્ટઓફીસની એક ખારી આગળ જઈને ઉભા રહ્યા. અને એક પારસી કલાકર હતો તેને પુછવા લાગ્યા. “જાહેબ આ કાગર બીતમાની પેટીમાં લાખું કે?”

કલાકર-હા, નાખો.

ધનાપટેલ-વાર આ કાગર મોતે કેદાડે પોચાદે?

કલાકર-‘મોતે’ કાં આયવું.

ધનાપટેલ-મારડોલીની પાડે.

કલાકર-કાલે સહવારે પહોંચી જશે. ઉપર પૈસાની ટીકીટ, ખીકીટ ચોરી છે કે, અમથો ઉંઘમાંથી હળીને કામજ નાંખવા આપોચ દમણાં તો કામજના એ પૈસા થીઆય, તે જાણે છે કે એમથોજ.

ધનાપટેલ-નારે ચોડેલી છે ને. વાર હું તમને એમ પુછું જાજેબ, આ કાગર ઉપર એક પહીઆની ટીકીટ ચોડેલી છે તે એ કાલે મોતે પોચાદે ને, કહી એ પહીઆની ચોડું તો આવજને આવ ની પોચે વાર?

કલાક-આય સારો ગામરીઓ શું બકેય. આજે શું ને કાલે શું, ને એક પૈસો કેવો ને બે પૈસા કેવો, ને સારો લવારો શું કરી રીયેય.

ધનાપટેલ-હવે પાધરો બહતો હોય તો બહની, આપણે વરી છાહેય, છાહેય કરીએ તીયારે છાહેય વરી મોંભે ચડીને બેહે. મારા હઠગને ખુરસી મલી એટલે સરમમાં પોંચી ગીયો. પણ તારા જેવા તો મારે ઘેર દુખરા છાણુ લાખે છાણુ હમજયો !

કલાક-આ સારો દિવાનો થઇ ગીયોય કે એને થયું છ શું ? સારો સનિ બહુબકાટ કર્યા કરેય, સારા જતો હોય તો જાની, એમ કહીને કલ.કે આરીમાંથી ઉઠીને એક કપો ધનાપટેલની ગોળમટાળ પાખડીપર લમાવી દીધો.

ધનાપટેલે ગુપચુપ કાંઈપણ બોલ્યા ચાલ્યા સિવય ત્યાંથી ચાલતાં માંડ્યું ચાલતાં ચાલતાં ગોપાળે ટપાલમાં નાખવા આપેલું પરખીડીયું તેમને યાદ આવ્યું તે પાછો બોલવા લાગ્યો. “મારા હઠરા ટપાલ વારા બો મીઝહી છે. અવે કાણુ એની પાહે ટીકીટ લેવા જાય. વરી ટીકીટ લેવા જવા તો વરી પાછો એક કપો લગાવહે, માટે લાવની આ આની ને પાકીટ બેઉજ આ પેટીમાં લાખી દેઉં એટલે હો. હઠરા એની મેરે ટીકીટ ચોડી લેહે, આપણે ડગર મોકલવાની ગરજ ને એને હું પૈસા કમાવાની ગરજ ની મલે હું.”

એવો પોતાના મન સાથે દ્રઢ નિશ્ચય કરીને તે કામળ નાંખવાની પેટી તરફ ગયા. પેટી ઉપર મોટા અક્ષરે ગુજરાતીમાં લખેલું હતું કે “કામળો નાંખવાની પેટી” તે ધીરે ધીરે વાંચતાંજ વળી પાછા ધનાપટેલ વિચારમાં પડ્યા. આ તો કામળને પૂરવાની પેટી દેખું. મારા

હઠરા મુમ્મધના લોકો જે ની કરે તે ઓછુ એ હઠરા હું કરવા પેટીમાં લાખતા ઓહે ! અહીં જુવારનાં ખેતરો છે ની, કે બાધ જાણે જુવાર ખાધ જાય તીયારે એ કાગરા પુરતા હું કરવા ઓહે. એમ વીચારમાં હોલાં ખાતા હતા એટલે એક પારસી જુવાનીએ પેટીમાં કાગળ નાખવા આવ્યો તેને ધનાપટેલે પૂછ્યું ' બાધ કાગર લાખવાની પેટી કાં છે,

પારસી-આય શું આય તારી આંખે દેખાતી નથી ?

ધનાપટેલ-અરે તુંહો બાધ આંધરો છે કે હું આનાપર જરા વાંચ તો ખરો " કાગળો નાંખવાની પેટી" એમ લખેલું છે તે દેખાતું નથી. ? પણ આ પેટીમાં મુમ્મધના લોકો કાગડા હું કરવા પુરતા ઓહે !

પારસી-આ સાક્ષો કોને કાગરો કેયય, સાચા શું સમજેછ તારા મનમાં એમ કહીને ખેએકે મુકકો લગાવીને કાગળ પેટીમાં નાખીને તે પારસી ત્યાંથી ચલ્યો ગયો પારસીને પેટીમાં કાગળ નાખતો જોઈને ધનાપટેલે વિચાર કર્યો લખાવાવારાની બૂલ થયેલી ઓહે નહી. તો હઠરા પારસી પેટીમાં કાગળ લખતો ઓહે જો ?

એવા નિષ્ક્રિય ઉપર આવીને તેમણે મોતે લખેલો પોસ્ટ કાર્ડ પેલી પેટીમાં નાંખ્યો. અને પછી ગોપાળે નાખવા આવેલું પાછીટ તથા દીકીટ લેવા આપેલી આની એક પેટીમાં નાખી દીધાં, અને એકદમ ત્યાંથી હપડી ગોપાળ પાસે આવીને ઉભા રહ્યા અને તેને કહેવાં લાગ્યા પેલો મારો હઠરા દપાલવારો મારી સાથે રોપ હાંકે તે હું કાંઈ તેનાથી જાણું એવો છું કે હું પણ એવો કની કે તેની જરૂરમાં મેં તેનેજ ચુંચવી દીધો.

ગોપાળ-પશુ તમે ત્યાં જઈને થું કર્યું ! તે તો કહો.

ધનાપટેલ-તે ટપાલવારો હકરો મીઠાઈ દેખુ, તેણે મને ટીકીટ આપવાનું ના ક્યુ. પશુ હું કાંઈ ગાયને જઈ તેવો છઉં ને હું પશુ એવો કની કે તે આપેલું પકીટ અને આની બેઠ પેટીમાં લાખી દીધાં. હવે હકરો કાં જઈ ? જખ મારીને ટીકીટ ચોરી લેઈ કેની. તેને પૈસા કમાવાની ગરજ ની મલે હું ! હું કાંઈ આપણેજ બધી ગરજ, ગરજ બેઠને ।

ગોપાળે પોતાના માથામાં ટપલો માર્યો અને કાકાની બહાદુરી માટે કાંઈ પશુ બોલ્યો નહીં,

ભાગ ૪ થો.

સાંજના ત્રણેક વાગે કાકો લગ્નીને બેઠ પાછા મુંબઈ શહેરમાં ફરવા નીકળ્યા. ફરતા ફરતા તેઓ બોરીબંદર સ્ટેશન જોવા ગયા જધું સ્ટેશન તેઓ જોવા લાગ્યા એટલામાં ગોપાળનો એક મિત્ર મળ્યો તેની સાથે ગોપાળ વાતો કરવા લાગ્યો. અને ધનાપટેલ આમ તેમ આવરા આવરા જોવા કરતા હતા તેની દૃષ્ટિ ટેલીગ્રાફ ઓફિસમાં કામ કરતી યુરોપિયન લેડીઓ તરફ ગઈ. ધનાપટેલે મનમાં જ વિચારમાં લઈ કરી દીધી. આ બેરીઓ વરી અહીં હું કરતી બેઠે જાણે ખેતરમાં નિંદતી હોય તેમ હાય તો ચલાવતી છે. લાવની આપણે જોયે તો ખરા એમ નિશ્ચય કરીને તે ગોપાળને તેના મિત્ર સાથે વાત કરતો મુઠી એકદમ ટેલીગ્રાફ ઓફિસમાં ગયો. ઓફિસમાં

પગ મુકતાની સાથેજ એક યુરોપીયન લેડીએ તેના સામે જોઇને કહ્યું
 “What do you want?”

ધનાપટેલ-હવે લવારો હાની કરે છે ને કેવું હોય તે પાધરી
 પાધરી કેની ! તને ઇંગરેજ આવડતું છે ને હું જાણતો છેકં. તારા
 મનમાં જાણે હું જ હુછીયાર કમ !

લેડી-Go away at once you shameless bruit.

ધનાપટેલ-જો પાધરી, વ... તારા હુછીયારી અતલાવવા
 માંડી કે ?

એ ઓફિસમાં એ. ને. ને. કાશ્ચિયન લેડી કામ કરતી હતી તે
 તો મ્હોંએ રૂમાલ દબને હસ્તાજ કરતી હતી તે જરા વધુ જ્ઞાનળી
 હતી આખરે મામલો રંગ પર આવેલો. જોઇને તે ધનાપટેલ પાસે
 આવીને કહેવા લાગી “નજારે તારે કરાવવો છ ?”

ધનાપટેલ-અરે નહીરે મારે ઘેર ધરના વાડની વાડે તો જાણુ
 હું ચોમાહામાં યુવેરીયા પટા. રાપવાનો છું એટલે તારને હું કરે ?

ક્રીશ્ચીયન લેડી-ત્યારે અહીં થું કરવા આવ્યા છો? આ સ્ત્રીઓની
 ઓશીસ છે એટલે ગ્રામાં નરદેથી નહીં અચાય માટે તમે છાનામાંના
 બહાર ચાલ્યા જાઓ, નહીં ને ત્યાં માઈ રમને સિપાઇને સોંપી દેશે.

ધનાપટેલ-અરે એકરે. આ પેલે દહાડે હુધી તો તું અમરે તાં
 ખેતરમાં નિંદતી હતી, તું પહેલાં જાણે પેલા નાથીઆ દુબરા હાથે
 નાતરે આવેલીને અહીં આવીને એકદમ મેમડી કેટલીવારમાં
 બની ગઇ.

જાણુ ધનાપટેલ આગળ બોલવા જતા હતા પણ એટલામાં
 ગોપાળ ત્યાં આવી પહોંચ્યો અને કાકાએ કાંઈ નવતું તેર વેતરેલું

હોવું જોઈએ. એવો વિચાર કરી ને લેડોઓની માફી માંગી અને એ માંડો છે એમ જેમ તેમ સમજાવી ધનાપટેલ ને ટેલીગ્રાફ એક્સિસ-માંથી બહાર લઇ આવ્યો. અને તેમને સખત સુચના આપી દીધી કે, ગમે ત્યાં આપણે જઈએ પણ તમારે મને મુકીને જરા પણ આધા ખસવું નહીં.

ભત્રીજાની સુચના ધ્યાનમાં રાખવાનું કયુવ કરીને ધનાપટેલ બેઠ્યા “પણ એમાં મારો હું વાંક ? હજારા અંછતા લોકજી બધા એવા તેને હું છું કરું ?”

કાકાના કથનને કાંઈ પણ પ્રત્યુત્તર ન આપતાં ભત્રીજાને તેને લઇને અગળ ચાલવા લાગ્યો. ચાલતા ચાલતા મોટી મોટી દુકાનો જોતા જોતા તેઓ હેઠ ચર્ચગેટ રોશન નજીક આવી પહોંચ્યા અને ત્યાં ઉભાં કરેલા આરમ પદ્માણુના પુતળાને જોઈને ધનાપટેલ બોલી ઉઠ્યા “અરે આ કોણ ? આ તો મામા દેવ છે ? અરે ચાલ, ચાલ, ગોપાર નીતો આપણે એની ઝપટમાં આવી જઈશું.”

ગોપાળ—અરે એતો પુતળો છે. એ દેવ નથી. જે લોકોએ સારાં કામ કરેલાં હોય તેઓના પુતળાં બનાવીને મુકે છે તે પ્રમાણે આ પુતળો મુકેલાં છે.

ધનાપટેલ—તે એ પુતરાં હાનાં છે ? વરહાદમાં ધોવાઈ ની જાય ?

ગોપાળ—અરે એ તો પત્થરના છે. પત્થર વળી વરહાદથી ધોવાઈ જાય ?

ધનાપટેલ—તીયારે આપણે છું નજરા કામ કયરા કે આપણું પુતરું ની મેઈલું ને એ જોઈએ છું જારા કામ કરી લાઇખાં યો

તો એણે પચાસ કે છાઠ બાર કપાસ પકવ્યો એહો અરે છો. (૧૦૦) બાર. પકવેલો એહો ઉઠો. દર સાલ તીઠ બાર કપાસ તો પકવું છું. તો એનું મોઢું પુત્રનું મુથકું તો મારું નાહલુએ મુકહે કે ની? તે એ પુત્રનાં કોણુ બનાવતુ એહો ? હું આપણા મોતાવારો કીકશે કુબાર એવાં પુત્રનાં ની બનાવે ? અરે એવાં તો હું પણ એને હો કુદી જય એવાં ને બનાવે ? અરે આવે છે ઉ અહીયાં જઈને તેને મારું પુત્ર બનાવવાનું કેવ ને પછી તુ આવ્યાને તેને અહીં લઇ આવજો અને અહીં જોડવી દેજો, એટલે હું પણ હા । કામ કરનારો છેઉ એમ તો ગણાવા પછી જેમ થવાનું એહો તેમ થહે.

ગોપાળે ધનાપટેલના કથનનો કાંઈ પણ પ્રત્યુત્તર આપ્યો નહીં ધનાપટેલ કયાં દાખા હતા ? પ્રત્યુત્તર આપવા જેવું રાખે તો તો ગોપાળ ઉત્તર આપે ને !

ત્યાંથી પછી તેઓ સમુદ્ર કીનારે ગયા ધણીએ સ્ત્રી પુરુષે ત્યાં ફરવા આવેલા હતાં કેટલાક જોડાઓ આરટી ઉપર બેસી પ્રેમચેષ્ટા કરી : હાં હતાં અને કેટલીક અપરક પારસણો તો પોતાના બાજી પતીનાં ગળામાં બંને હાથ લાખી મુખપર લગાડેલી કૃત્રિમ લાલ્લી ભૂમાઈ ન જાય તેટલા મટે રેશમી રૂમાલ વારંવાર ગાંભો ઉપર વારાફરતી દાખ્યા કરતી હતી તેને જોતાંજ ધનાપટેલ બોલી ઉઠ્યા "આ મારા હઠરાં હું મરે ? આ બેઝી-ડોકે બાઝીને દરીયામાં પડશે કે હું ? જો તમારે દરીયામાં પડવું હોય તો અકેક મટો પથ્થર ગરામાં બાંધ્યાને પછી પડજો નહીં તો વરી તમે પાછા નીકરહો તો તમારા માઆપ લખને ધરમાં ગોંધી રાખહે

ગોપાળ-કાકા, ચુપ રહેા, નહીં તો કાલનો દુકાળ આજેજ પડશે જે એતો દરિયામાં પડવા તા એક બાજુએ રહેશે પણ તેમનેજ હમણા ઉંચકીને એ લોકો દરિયામાં ફેંકી દેશે જે માટે છાતામાના કાંઇપણ બોલ્યા વમર મારી પાછળ પાછળ ચાલ્યા આવો. જુઓ પેલી સામે સ્ટીમર દેખાત તે તમારે જોવા જવું છે !

ધનાપટેલ-છછટીમર ? એમાં બેઠીને બધા નાતાલ મોરીછ જય તેજ કેની ! એ તેમ હેંધને આપણે મૈ ગીયા ને એ હહરા છછટીમર હાંકી મુકે તો ને તેમ કરતાએ આપણે જઇએ પણ તીયા આપણે કેમ કરતાં જઇએ !

ગોપાળ-તે તો આ સ્ટીમ લોચમાં બેસીને આપણે જઇએ ત્યારેજસ્તો.

ધનાપટેલ-નારે ભાઇ આટલા બધા પાણીમાં એ લોહાનું નાલું અમથું હોડકુ ઉધું વરી જય તો પછી ! મારે તો ઘેર પગલુ વાટજ જોયા કરે. લાઇ રેવા દે એ ધંગો ને મુલામાં ગીયું એ છછટીમર જોવાનું આપણે તો કાંઇ તાં આવતા નથી.

ગોપાળ-લ્યો ચાલો ત્યારે પાછા.

બન્ને જણ ત્યાંથી પાછા ફર્યા. રસ્તે આવતાં કોટની એક એફિસમાં એક જણો લીફમાં બેસી ઉપર ચઢતો હતો તેના તરફ ધનાપટેલની દ્રષ્ટિ પડી એટલે તેમણે ગોપાળને પૂછ્યું. “ અલ્યા ગોપાર આહું કરે ! આ પાંજરામાં બેસીને એ કાં જતો ચોઢે !

ગોપાળ-અરે એ પાંજરું નથી; એતો આ ધરના માળ ઉપર જવાનું લીફ છે. એતો વિજ્ઞાતી ચાલે.

• ધનાપટેલ—મારી હઠરી વજલી તો લાઇ ખરી ! જે હોય તે વજલીજ ચલાવે. એ મારી હઠરી કેવીક છે ! એ કાં રેતી છે ગોપાર ! હોય તો ચાલની આપણે તેને જોવા જઇએ. ને પુછી જોઇએ કે થોડા દહાડા આપણા મોતામાં આવીને રેતી હોય તો ! હું તને એમ પુછું ગોપાર કે એને અહીં મુન્મઘમાં કાણ લેઇ આવ્યું. એના આપના નામની ને એના વરના નામની તને ખબર છે હું ? એ કયે ગામની છે અને કાં પરણેલી છે તે તું જાણે કે.

ગોપાળ—એ બધી વાત બહુ લાંબી છે માટે આપણે ઘેર જઇશું ત્યારે તમને એ વાત કહીશ.

ત્યાંથી ઉભય આગળ ચાલવા લાગ્યા. રસ્તામાં એક સીનેમાંનું થીએટર આવ્યું. એટલે ગોપાળે બે ટીકાટ લીધી અને બન્ને જણા અન્દર ગયા. લંકા દહનની શીલમ હતી. હનુમાને લંકામાં આગ લગાડી એ સીન આવતાંજ ધનાપટેલે યરાડો પાડ્યો અરે પેલો હઠરો વાંદરો બધું બારી નાખવાનો રે ! ગોપાર પાણી લાવ પાણી લાવ નીતો આપણે હો છાથે છાથે બરી જવાના. ગોપાળે કાકાનો હાથ દાબ્યો અને જાના માના બેસવાની પાછી સખત મુચના આપી દીધી. થોડી વાર ગુપચૂપ બેસી રહ્યા બાદ ધનાપટેલે અકકલને ધરકોતરો ખાલી કરવા માંડ્યો 'ગોપાર પણ આ બધાં માણસ કાં રેતાં આહે ને તે આટલાં ઉતાવરથી કેમ કરતાં આવતાં આહે ? ને એ ગુંગા કેમ છે ? બોલતાં કેમ નથી ?

ગોપાળ—એ કાંઈ સાચાં માણસ નથી એતો બનાવટી પૂતળાં છે.

ધનાપટેલ—જા, જા, હવે નાસ્લા પોચાંને બંધને હમગવ આ ખા... કાં કાલે ચાલે નાચે કુદે ને મારો હઠરો કેમ કે એતો બનાવટી

પૂતરાં છે, તારા મનમાં જાણે તુજ હમજે ને ખીજ તો બધા ડોર જેવા કેમ ? પણ તુંજ કેની બનાવડી હોય તો જીવ વગર એ હાલે ચાલે કેમ ! આપણે ઘેર ભેંસનું પાડીયું મરી જાય એટલે તેનો જીવ નીકરી જાય પછી તે કેમ હાલતું ચાલતું નથી ? તું હમજાવે કાને તું જાણે મુન્મદમાં રીયો એટલે બધો જાણકાર થઇ ગીયો ને અમે હહરા ઢોરસ્તો તારા મનથી ।

ગોપાળ-અરે કાકા તમે એટલા બધા તપી શું કરવા જાઓ છો ? એ પૂતળાં તો જીવ વગરનાંજ છે. પણ એનેહો પેલી વિજળીજ હલાવે ચલાવે છે ખોટી વાત હોય તો કોઇને પૂછી જાઓ.

ધનાપટેલ-હેં...મારી હાહ એ વજલીએ તો આખર કરી હું હહરીનામાં પાણી છે લાઇ ! એના જેવી તો કોઇ દીડી ની. સીનેમાની શીલમ ખલાસ થતાજ બન્ને જણા ઘેર આવ્યા અને નિંદ્રાવશ થયા.

ખીજે દિવસે ગોપાળના એક સ્નેહીની વર્ષગાંઠ હતી તેથી તેણે ગોપાળને તથા ધનાપટેલને બન્નેને પોતાને ત્યાં જમવા આવવાનું આમંત્રણ ક્યું હતું. તેથી સવારમાં ઉઠી નિત્ય કાર્યથી મુક્ત થયા બાદ તેઓ તે સ્નેહીને ત્યાં ગયા. બપોરે જમ્યા બાદ ગમ્મન થવા માંડી થોડીકવર દારમોતીયમ સાથે સંગીત ચાલ્યું. થોડીવાર રમત ગમત થતાં કોનોગ્રાફની રેકર્ડ મુકી અને જ્યાં ગાયન શરૂ થયું કે ધનાપટેલ એકદમ ખોતી ઉઠ્યા. “ઓતારી આ છછરેં માણુછ કોણુ અંદર ભરાઇ બેઠેલું છે. તો તે વાદના આધાને બહાર રહીને બોલનાં હું થતું એહે ! મારા છછરાનો રાગ ઐ હારો દેખું ને ! ”

જ્યારે રેકડ પૂરી થઇ ત્યારે પણ પાછા ધનાપટેલ બોલી ઉઠ્યા. “લે માઈં છછરં થાકી ગીયું આટલું ગાયું એટલામાં તો બાણે મોટા વાઘ માર્યો હોય તેમ વરી થાકી ગીયું.”

ખીજ રેકડ મુકવામાં આવી. એટલે પાછા પટેલે વાઘધારા છોડી “જોપાળ ! તું એ અકકલના ઝોથમીરને બહાર કાઢ નહી તો મારે મીઝાહ બહુ ખરાગ છે.

જોપાળ કાંઇ પણ બોલ્યા સિવાય ગુપચુપ બેસી રહ્યો નથી ધનાપટેલના જીવને રહેન પડતું નહોતું તેથી તે એકદમ પોતાની જગ્યા ઉપરથી ઉઠ્યા અને ફોનોગ્રાફનું ભુંગળું એકદમ ખેંચી કાઢતા હતા પણ જોપાળે અટકાવવાથી વળી મનને જેમતમ વારી શાન્ત બેઠા અને એકદમ બોલી ઉઠ્યા. “આ માઈં છછરં કાંઇ ગાય તેમાં છમજણ તો પડે નહી. અમે જ્યારે ખેતરમાં જીએ ત્યારે એના કરતાં બહુ હાડં ગાઇએ ને જાં ગાવા માંડયું કે ચાર લોક એમ કાન દધને છાબળીયા નીંછ કરે જો જો હેં હું ગાઉં એમ કહીને તેમણે નીચેનું ગીત ગાવા માંડયું. અને તે ગીત પુરં થયું ત્યાં સુધી તેઓ લેશ પણ અટક્યા નહીં, ગીત આ પ્રમાણે હતું:—

અમે જઇએ છીએ કોદરા ઓરવા,
લાવજો મોરોદે ભાત,

ધરની કણબણોરે.

કોદરા ઓરી બહેલા સિંધાવજો,

હું નહીં લાવું ભાત,
મારે સૈયરોનો સાથ,
મારે રમવા સરખી રાત,

મે તને વાર્યોરે, ધરના કચ્છખીડા,
લાવજો ગોરાદે ભાત.

ધરની કચ્છખજોરે.

બાબરી ઝોરી બહેલા સિધાવજો,

હું નહીં લાવું ભાત,
મારે સૈયરોનો સાથ,
મારે રમવા સરખી રાત,

મે તને વાર્યોરે, ધરના કચ્છખીડા.

(લોક ગીત.)

ગીત પુરું થતાની સાથેજ તેઓ પાછા પોતાની જગ્યા ઉપરથી ઉઠ્યા. અને એકદમ ફોનોગ્રાફનું લુગણું ખેંચી કાઢી ફોનોગ્રાફને ટેવલ ઉપરથી ગબડાવી મુકાને ધનાપટેલ ખોલ્યા. “જીજ્ઞાસુ દીકરા એમ ગાની એમ ઝીણા રાગે હું તારા બાપનું કપાર બાયા કરે,” સર્વ આવેલા મહેમાનો તો ખડખડાટ હસવા લાગ્યા. રંગમાં ભંગ પડ્યો પણ ધનાપટેલે તો બાજુ મોટો ગદ જીત્યો હોય તેમ મુસ્કાસર હાથ દેતા ફોનોગ્રાફ તરફ ડોળા ધુરકાવ્યા કરતા હતા.

ગોપાળ પણ ખસીયાણો પડી ગયો અને પોતાના કાકાને લઈને
ધેર આવ્યો અને બીજો દિવસેજ ધનાપટેલને મોતાના કાકા લોકો
આવેલા હતા અને તે પાછા મોને જવાના હતા તેની સાથે રવાના
કરી દીધા. કારણકે ગોપાળ હવે ધનાપટેલથી અલગ કંટાળી
ગયો હતો.

ધનાપટેલને જની વખતે ગોપાળે કહ્યું “કાકા ! હવે મહેરબાની
કરીને ફરી આ તરફ આવવાનો વિચારજ કરશો નહીં. કારણકે હવે
જો તમે આવશો તો જરૂર કેદમાં જશો.

ધનાપટેલ-કાકાની ભાઈ અહીં પરવારનો છે કે તારે તાં આવીને
બેઠી રેવાનો.

એમ કહીને ધનાપટેલ આગઝાડીમાં બેઠા અને સહીસલામત
મોતે પહોંચી ગયા.

લ્યો સાહેબજી !

અદ્ભુત હિટેક્ટીવ નવલકથા.

— ડાકુની દીકરી —

મુલ્ય બાર આના.

કુંકી થતી જીંદગીને લાંબાવનારું સાધન

 એક્ષ-રે

વીજળીનું દવાખાનું.

વીજળીથી દરેક જાતના દરદો કોઈ પણ જાતની ઇજા સિવાય સારાં કરવામાં આવે છે જેવાં કે ક્ષય, દમ, લકવો, સાંધાના દરદો, નસોનું ગંઠાઈ જવું, અંડવૃદ્ધિ, માથાના તથા પેટના તમામ જાતનાં રોગો એક્ષ-રેથી શરીરના અંદરના ભાગો તપાસી અથવા અંદરના ભાગનો ફોટો લઈ રોગ મટશે કે નહીં તેની પુર્ણ ખાત્રી કરી આપીયે છીયે. એક વખત અમારા દવાખાનાની મુલાકાત અવશ્ય લેજો. ઇલેક્ટ્રો ટોનોક પીલ્સ હરકોઈ કારણસર જડ ઘાલી એકેલી નબળા-ઇને તાત્કાલીક નાબુદ કરી અદ્ભુત શક્તિ બક્ષનાર ખીન હરીફ દવા હોય તો ફક્ત હમારી પીલ્સજ છે.

કીંમત ૩૨ ગાળીની ડબ્બીના રૂપિયા ત્રણ.

એક્ષ-રે એન્ડ ઇલેક્ટ્રો મેડીકલ હાલ

ડો. સી. વી. કાપડી.

સ્ટેશનરોડ તાર એફીસ-મુરત.

અતિ લોકપ્રિય

“ગુજરાતી” ગાયનમાળા.

ભાગ ૧ થી ૫ દરેકના છ આના

પાંચે ભાગ સાથે રૂપીઓ સવા પોસ્ટેજ બુદ્ધ
ગ્લેઝ કાગળ પૃષ્ઠ સંખ્યા લગભગ ૩૫૦.

તમે બે-પાંચ નાટકોના સારા ગાયનો જોઈ દરેક વખતે
ગાયનની ચોપડીઓ ખરીદી તમારા પૈસા નાહકના બગાડતા
હશે! પણ આ ગાયનમાળાની દરેક ભાગની એક પ્રત ખરીદી
હોય તો તમારે તેવી લેભાગુ ચોપડીઓમાં બરબાદ થતાં તમારા
પૈસા બચી જાય છે કારણ કે “ગુજરાતી ગાયનમાળા”
ની કોઈ ભાગની કોઈપણ આવૃત્તીમાં ખીલકુલ સુધારો વધારો
કરવામાં આવતોજ નથી એક વખત ખરીદી સંગ્રહ કરવાથી
દરેક ભાગમાં બુદ્ધ બુદ્ધ ગાયનોજ તમને મળશે. અને તમારો
ખોટો વ્યય થતો બચી જશે માટે ખરીદી કરો તો
“ગુજરાતી ગાયનમાળા” જ ખરીદો.

લખો:—

“ગુજરાતી” સાહિત્ય મંદિર.

સલાબતપુરા—મુરત.

દરેક જાતના પુસ્તકો મળે છે.

શું તમોને તમારા પૈસાનો બચાવ કરવો છે જે તમોને
 મોંઘીઘાટ બે ત્રણ રૂપીઆની કીંમતની નવલકથા
 ખરીદ કરતાં કંટાળો આવતો હોય તો
 જરૂર આ સારરૂપ વાર્તા ખરીદો.

વીર દુર્ગાદાસ

રાઠોડ સરદાર દુર્ગાદાસના અદ્ભુત પરાક્રમની કથા
 બાણુવી હોય તમારા બાળકોને સ્વદેશ પ્રત્યેની ફરજોનું
 જ્ઞાન આપવું હોય તો આજેજ ખરીદો.

બહારગામવાળાએ છ આનાની ટીકીટ બીડવી.
 મુલ્ય માત્ર પાંચ આના.

તૈયાર છે ?

તૈયાર છે ?

તૈવાન થવાનો સહેલો ઉપાય.

હુન્નર સાર સમુદાય

(સેંકડો હુન્નરોનો સંગ્રહ.)

કીંમત માત્ર આના આઠ.

લખો,

“ગુજરાતી” સાહિત્ય મંદિર.

મલાબતપુરા-સુરત.

તૈયાર છે ! આજેજ ખરીદો. તૈયાર છે !

ભજવરા લાયક વિશ્વકી ઐતિહાસિક નાટક

કાળો પહાડ

અથવા

ભારતનું ભાવિ.

કિંમત માત્ર આના આઠ વી. પી. ખર્ચ જુદુ

જે તમારે સારાં અને સસ્તાં પુસ્તકો ખરીદવાં હોય

તો જરૂર એકવાર ઓર્ડર આપી ખાત્રી કરો

વાંચો

આ ચોપડીના જેવીજ હાસ્યરસથી ભરપુર

અડવો

મૂલ્ય આઠ આના.

મળવાનું ઠેકાણું—ગુજરાતી સાહિત્ય મંદિર, લીમડાચોક, સુરત.

અને

“નવચેતન” પુસ્તકાલય, બરાનપુરી ભાગળ, સુરત

લખો—“ ગુજરાતી ” સાહિત્ય મંદિર,

સલાબતપુરા, સુરત.

